

آبِ زَنْدِ شَرِاطِلِی

ممالك عثمانیه ده سنه لکی (۶۵)، آلتی
آیلنی (۳۵) غروشدور .
ممالك اجنیه ده سنه لکی (۱۷)، آلتی
آیلنی (۹) فرانقدور .

ادارہ خانہ

باب عالی جادہ سندھ دائرۂ مخصوصہ

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر .

مسلكه موافق آثار مع المثنويه قبول
اول نور. درج ایدله یں یازیلر اعاده
اولونماز.

امطارات

رساله مزدن آندینی کوستراک
شرطیه بتون یازیلر هر هانکی بر
غزته طرفندن اقتباس اولونه بیلیر.

مکتوبلرک ، امضالرک واضح و
اوقوناقلی اولسی و آتونه صره
نومروسنی محتوی بولونسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آتونه اولانلرک
آدرسلرینک فرانسزجه ده یازلسی
رجا اولتور .

پارہ گوئدرلدیکی زمان نہیہ دائر
اولدیغناک واضعاً بیلدیلمی رجا
اولتور .

This is a high-contrast, black-and-white graphic illustration. It features a complex, swirling pattern that resembles a stylized calligraphic flourish or an abstract design. The pattern is composed of thick, bold black lines that curve and loop, creating a sense of movement and depth. The background is white, which makes the black lines stand out prominently. The overall shape is somewhat irregular, with a central area that appears to be a focal point of the design. The style is reminiscent of traditional Islamic calligraphy or a modern abstract art piece.

١٢٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ہفتہ لک مجموعۂ اسلامیہ در .

صاحب و مدیر مسئول

یاشی مجرور

اشرف ارباب

محمد عاكف

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

طریق سنی برهان موجب جبهه انبیاء محاربات عقولی کثیر،
یو خسه محالات عقول کثیر من: انبیاء کثیر یکی شی عقله حیرت ویر،
انبیاء عقلاً محال اولان شینی کثیر من. عقل القوی ظهیر، نقل ایسه اک
متین بر رکن در. عقل صحیح ایله نقل صریح متوافقدر .
طریق بدعی برهان موجب جبهه عبادت، دینه، تزکیه نفسه لزوم
قالیور .

طریق سنی وجدان موجب جبهه مجاهده و ریاضت ایله برابر نظره و قرآن
و حدیث تدبره لزوم وارد .
طریق بدعی وجدان موجب جبهه نظره، قرآن و حدیث تدبره
اصلاً لزوم یوقدر .

طریق بدعی برهانده هم فساد علم، هم فساد عمل، اعتقادات
بدعی و عبادات بدعی، طریق بدعی وجدانده فساد عمل، عبادت
بدعی وارد .

۶

بدعت ضلالت و بدعت غیر ضلالت

بدعت لغتده ابتداء اولان شئی دینیر، اصطلاح شرعده دینده
محدث اولان شیدر که سنه مقابلدر . بدعت ایکی قسمدر: بری بدعت
ضلالت، دیکری بدعت غیر ضلالتدر .

بدعت ضلالت: کتاب الله و یا سنت رسول الله و یا علماء امتک
استنباط ابتدایی سند صحیح مخالف اولان بدعتدر . بدعت ضلالتدن
بعضیی ده خفیف اولور . نته کیم بدعت تشبیه، بدعت تعطیلدن ده
خفیفدر . مرض تعطیل مرض تشبیهدن اعظمدر . سلف امت جهمیه
مشیهدن ده جوق ذم ایشلر ایدی . صفات الهیه نفی ایتک، جناب
باری مخلوقه بکزر دیمک، جناب بارینک سومدیکنی سومک، واجب
قیلمدینقی واجب قیلمق، حرام قیلمدینقی حرام قیلمق و سائر کئی.
بدعت عملیهده عمل ایله برابر عملک شرعه مخالف اولدینقی اعتقاد
ایتک شرطدر . یو خسه برکیمسه فعل مجرمی حرام اعتقاد ایدرک ایشلر
ایسه اوکیمسه بدعت ایشلمشدر دینر .

مجتهدیندن و سلف و خلف امتدن بر جوغی بدعت اولدینقی بیلمکسزین
بدعت ایشلمشلر، بدعت ایله حکم ایله مشلر ایدی . چونکه مجتهد یا
احادیث ضعیفه بی احادیث صحیحه ظن ایدر، یا خود آیات جلیلهدن قصد
اولونمیان بر معنای آکلار، یا خود بر مسئلهده نص بولندینقی حلاله نص
کندوسنه بالغ اولمدینقندن ناشی رأیه نه مخالف اوله رق حکم ایدر . ایشته بو
کئی اسبابدن ناشی مجتهد بدعت ایشلر، بدعت ایله حکم ایلر، فقط اکا
ذم ترتب ایلر .

ضلالت: حقدن صامق دیمکدر . بدعت ضلالت: بدعت شرعیهدر،
اصول شریعت مخالف اولان بدعتدر .
بدعت: غیر ضلالت کتاب الله و یا سنت رسول الله و یا علماء امتک

استنباط ابتدایی سند صحیح مخالف اولمیان بدعتدر . بوبدعت بعض
کره مستحب اولور: مناره بنا ایتک، کتاب تصنیف ایتک کئی . بعض
کره واجب اولور: فرق ضاله نک، ملاحده نک مکاتبتی رد ایچون
دلائل ترتیب ایتک، مدافعهده بولونمق کئی .

اصحاب و اتباع کرامدن بدعت غیر ضلالت صادر اولمشدر: جمع
قرآن، صلاة تراویحی مسجدهده جماعتله ادا ایتک، مسلمین ایچون
سکه باصق، دیوان دولت تشکیل، ولی عهد انتخاب ایتک کئی .

حضرت عمر الفاروق صلات تراویحی مسجدهده جماعتله ادا حقنده:
نعمت البدعة - نه کوزل بدعتدر! دیمش ایدی .
اوائل محتاج اولمدینقی حلاله او آخرک محتاج اولدینقی شیلر کافه
بدع حسنه، بدع مقبولهدر .

بناء علیه علی الاطلاق هر بدعت ضلالت دکدر . آئیده بیان اولنه جنی
وجهله هر بدعت ضلالتده موجب عقوبت دکدر .

ازمیری

اسماعیل حق

سبیل الرشاد مجله جلد پنجم

افندم

محترم قارئلر کزدن بر ذات بکا بر مکتوب کوندرمش، شریعت
اسلامیه نک غوامضنه انفاذ نظر ایدمهین، قرآن حکیمک بادی نزولی
اولان مقاصد معظمه بی آکلایه میان بر طاقم کیمسه لک صوک زمانلرده
دیلا رینه طولامقده اولدق لری بعض مسائل حقنده کی مطالعاتی صوریور
وبومطالعاتک عمومک نظر اطلاعنه واصل اولسی ایچون سبیل الرشاد
صحیفه لری اوزرنده کورولسی آرزوسنی اظهار ایدیور . امید ایدرم که
مطالعاتم محترم مجله کزجه مظهر حسن قبول اولور .

موضوع بحث اولان مسائل شونلردن عبارتدر:

۱ - قومیت و دین،

۲ - احکام اسلامیه و ترقیات مدنیه،

۳ - لسان عربک عالم اسلامده کی موقعی . قرآن کریم ندر:

معانی میدر، الفاظ میدر؟ یوقسه ایکیسی بردن میدر؟

۱

قومیت و دین

تاریخ ایله ثابت اولدینقی وجهله اسلامک ظهورنده عربلر عصیتله
وانساب متمیزه ایله مجبول ایدیلر . معافیه بونلرک ششو حالی علتدن
محروم، یا خود قوانین اجتماعیه خارجنده بر حادته دکلدی . بلکه نفسلری
حمایه، حقوقلری مدافعه اضطرارندن طولانی حصوله ککش بر امر
طبیعی ایدی . زیرا کندیلری منتظم حکومتلره اداره ایدیلن و خارجه کی

ملتلك هجومه قارشى وسايط مكمله ايله مدافعه اولونان مالك متمدنه ده ياشامدقلى كې ، ارباب جرائى تعقيب و تجزيه ايدى جك ، امتك مصالحى ، مالى ، ناموسنى تعرضدن مصون بولونديره حق نظامات داخله يه مالك حكومتلى ده يوق ايدى .

بناء عليه وسايل مدافعه دن ، قانوندن ، نظامات دوليه دن محروم اولان بدوى ملتله منسوب هرجاغت ايجون افرادى بربرينه ربط ايدى جك بر رابطه يه صاريلق لزومى نتايح ضروريه دن در . زيرا موجوديتى محافظه ايدى جك ، منافعى مدافعه يه مقتدر اوله جق بر كته حالته عرض وجود ايدى بيلمى انجق بوصورته قابلد . ايشته عربك صاريلش واستناد ايتش اولدينى بورابطه ، نسب وصهرت رابطه ليله قبائل آره سنده كى متين اتفاقلر ايدى . باديهرده قبائل عرب بوصورته امرار حيات ايدى بوردى . لكن نظامات وقوانين مخصوصه ايله اداره اولنان شهرلره جوارنده ساكن اولانلره كلنجه بونلرك يوقاروده ذكر اولونان عصيته تمسكلى اولكيلر درجه سنده دكل ايدى . بلكه عصيتك بوصوكر اكيلر آره سنده يا اونودولدينى ، يا خود اونودولق ايشته نيلىدىكى كورپورز ؛ كه بوده نسلرك اختلاطندن ومنسوب اولدقلى حكومتلى طرفندن حمايه ومدافعه اولونه جقلىرینه اعتماد ايتلرندن ايلرى كليوردى . ايشته بوندن طولاي دركه اهل باديهرده كورولمكده اولان عصيته شهر اهالىسى اشتراك ايتيوردى .

حجاز اهالىسى نظر دفته النيرسه بو حال تماميله تجلى ايدر . اوت ، حجازيلر عراق وشام معموره لرندن اوزاقده ياشار شديد وخشين آدملر اولدقلى ونسلبرى صريح وصحيح بولوندينى ايجون عصيته صوك درجه ده متمسك ايديلر . خالبوكه لحم ، جذام ، غسان ، طى كې عربدن غيرى اقوام ايله اختلاطده بولونانلرى نظر دفته آيرسه كز نه عصيته ، نه انسابه تمسك ايتدكلرينى كورورسكز . برحاله كه عيني خاندانه منسوب اشخاصك - كويا آره لرنده قرابت رحم ، رابطه نسب يوقش كې - بربرينه دوشدكلرى كورولور . خالبوكه حجازيلر آره لرنده كى رابطه نسيه كمال شدله صاريله لرندن طولاي بوتون افراد قيله آره سنده حقوقه ، يا خود منازعه يه دائر هانده برشى كورولور .

ايشته عليه الصلوة والسلام افنديز حضرتلرينك دين اسلام ايله بعث اولوندقلى زمان عرب بو حاله ايدى . عجباً بوسالت محمدية حمت جاهليه وعصيت عميايه صاريلش اولان اهل باديهره مى مخصوص ايدى ؟ خاتم الانبياء كثرمش اولدينى دين ، دين توحيددر ؛ بودينك شعارى : قبله نك توحيدى ، وصف بميزى : معبود بالحقك توحيدى ، غايه سى ايسه : قلوب بشرينك توحيدى در ؛ كه عليه الصلوة والسلام افنديز بودين ميني بوتون عالم انسانيته تبليغ ايله مكلفدر . بو خصوصه احمر ، اسود ، ابيض ، اصفر كې لون وعرق اختلافاتك اصلا حكى جارى دكلدر .

عليه الصلوة والسلام افنديز اول امرده اطرافنده بولونان اعراب

وقبائله بعث بويورولمشيدى . بو اعراب وقبائله عصيت تماميله حكمفرما ايدى . آره لرنده قان دعوالرى منتشر وامراض اجتماعيه مستولى برحاله ايدى . مناقشه يه محل يوقدركه بونلر ايكي سيبدين طولاي انسانلرك اصلاح وهدايته اك زياده محتاج اولانلرى ايدى : بركره ، عليه الصلوة والسلام افنديز اولنلرك آره سنده بعث بويورولمشيدى . (هو الذى بعث فى الاميين رسولا منهم يتلو عليهم آياته ويعلمهم الكتاب والحكمة وان كانوا من قبل لى ضلال مبين) : ثانياً ، اوزاقده بولونان اقوامى دينه دعوت ايجون اودعوتى تأييد ايدى جك وصاحب دعوتى معروض قاله جنى شداند ومشكلاتدن وقايله ايله يه جك قوت ومظاهرات مقتضى ايدى .

عليه الصلوة والسلام افنديز قومى اسلامه دعوتيه باشلادقلى زمان بين العرب قان وانتقام دعوالرى برحاله ايدى كه يكدىكرينه قارشى عداوت ونفرتدن باشقه هيچ برحس بسله مهن قلبلى ، روحلى برلشديرمك هان هان محال ايدى . لكن الله ذوالجلال رسول محترمنى برطرفدن كندى نصرتيله ، ديكى طرفدن مؤمنين ايله تأييد بويوردى . يوقسه عليه الصلوة والسلام افنديز ارضك بتون خزائنى اتفاق ايتش اولسه ييدى ، ينه اولنلرك قبللرينى برلشديره مزدى . « ولكن الله الف بينهم انه عزيز حكيم » .

يوقاروده بيان ايتديكمز اوزره عصيت ايلك اول عربلر آره سنده قان دوكمكى منع ، عهدى حمايه ، حقوقى محافظه ايتك ايجون باشلا . مشدى . فقط جهالت بو جاهل ملتلى اضمحلال وانقراض غيارينه سوروكلى . چونكه عصيتى كنديلرينى مدافعه وحمايه ايتك ايجون برسالق كې قوللانه جقلىرینه آره لرنده مخاصمه و قتال ايجون قوللانديلر . بوصورته يينلرنده يوزلرجه سنه سورن محاربه لر حادث اولدى . نتيجه ده ارضى اعمار ايدى مدكدن باشقه نه آسائش يوزى كورديلر ، نه ده حياتلرينى وحقلىرينى محافظه ايدى بيلديلر .

وقتا كه عليه الصلوة والسلام افنديز دين حق وطريق حق ايله بعث بويورولدى ، عربلر آره سنده احكام شريعتى اقامه ايدى ؛ واولنلرك قفالىرى بيجن ، روحلرينى اولديرن ، جمعيتلرينى بریشان ايدن ، آره لرنده كى روابطى بارچه لاين عصيت جاهليه قالديردى ، يرينه اخوت اسلاميه يي وضع ايتدى .

ايشته آره لرنده عصيت حكمفرما وحمت جاهليه منتشر اولان عربلر بو حاله ايديلر . لكن بونلردن ماعداسنه ، يعنى مدنيتك تاثيرى آلتسده قالان ويوردلرنده عادات مدنيه ونظامات اداره قائم اولانلره كلنجه بونلرده دينى اهل باديهرده مسعود وحضور وآسايشدن دهافضله نصيبه دار دكلديلر . چونكه فرقه فرقه ايريله رق برقسى كسرايه ، برقسى ده روما قيصرينه تابع ايديلر . واقعا بونلرك آره سنده كى عصيت اوتكيلرك درجه سنده دكلدى . بونكله برابرينه دائمى غارتلردن ، بجز توكنمز محاربه لرندن كرى قالميورلردى . فقط بو غارت ومحاربه لر هيچ بروقت كندى مصالح مليه لرينى ، كندى حقوقلرينى مدافعه ، كندى

سیاست شرعیہ

۴

مصلح امتی اداره ایدہ جک ذواتک اصلحی ناصیل بیلنیر ؟

بوابدہ الک مهم شی مصلح امتی تدویرہ « اصلح » اولانی بیلیمکدر .
بو ایسہ امر ولایتدن مقصدنہ اولدیفنی و مقصدہ وصول یوللرینی بیلیمک ایلہ
قابلدرد . مقاصد و وسائل معلوم اولنجه هرشی تمام اولمش اولور . بو
سیدن طولاییدرک اکثر سلاطین مقاصد دنیویہ یی مقاصد دینیہ یی
تقدیم ایتدکدرن ، مصلح امتی بومقاصدی ترویج خصوصندہ کندیلرینہ
مساوت ایدہ جکلرہ تودیع ایدر اولمشلر ؛ ریاست طلبندہ بولنلرندہ
مأموریتلری کندیلرینک بو طلبنی اسعافہ طرفدار اولانلرہ
ویرمشلردر .

سنت سنیه ایسہ بوجہله ایدی که : جماعت مسلمینہ نمازده امامت ایدہ نہ
صلات جمعہ یی قیلدیران ، خطبہلری اوقویان کیمسہ لر حرب قوماندانلری
ایدیلرک بولر صاحب سلطنتک عسکر اوزرینہ نائبلریدی . نته کیم
علیه الصلاة والسلام افندیمر حضرت ابو بکری نمازده تقدیم ایتدیکی
ایچون مشارالیه مسلمانلر طرفندن قوماندانلق وسائرہ کی امورده
امامتہ باشقلرینہ تقدیم ایدلدی . علیہ الصلاة والسلام افندیمر محاربه یی
بر قوماندان نصب بیوردقلرندہ معینتہ نماز قیلدیرمه یی نه او قوماندانی
مأمور ایدرلردی . کذلک بر مملکتہ بر نائب تعیین بویورنجه او ذات
جماعت مسلمینہ امام اولور ، حدود الہی اقامہ ایدر ، بر حرب قوما
ندانک یایه جنی بوتون ایشلری اجرا ایدر ایدی . عتاب بن اسیدی
مکیہ ، عثمان بن ابی العاصی طائفہ ، علی بنی ، معاذی ، ابو موسابی یمنہ ،
عمرو بن حزمی نجرانہ نائب تعیین بیوردقلرندہ هب بویله اولمشدی .
خلفای راشدین ایلہ اولنلردن صکرہ کلن ملوک أمویہ و عباسیہ نک بر
قسمی دخی بویله یایدیلر .

چونکہ اموردینینک الک مهمی نمازایله جهاددر . بوسیدن طولانی
اکثر احادیث نبویہ نماز ایلہ جهاد حقندہ وارد اولمشدر . علیہ الصلاة
والسلام افندیمر برخستہ یی زیارت ایدنجه « یاربی شوقولنه شفا احسان
ایت ، که نمازکده حاضر بولونسون ، دشمنکک حقندن کلین . »
دیرلردی . علیہ الصلاة والسلام افندیمر معاذی یمنہ کوندردکلرندہ :
« ای معاذ ! نجه الک مهم ایشک نمازدر . » بیورمشلردی . حضرت عمر
رضی الله عنه ده والبلرینسہ کوندردکلری امر نامه لردہ « بنم نظرمدہ
سزک الک مهم ایشکز نمازدر . زیرا هرکیم نمازینی قیلار و قیلنسنی
تحت تأمینہ آلیرسہ دینی ده محافظہ ایتمش اولور . بواشده مبالانسزک
کوسترنلر ایسہ باشقله ایشلردہ دها زیادہ سنی کوسترلر . » دبیہ

حریم ناموسلرینی محافظہ مقصدیلہ اختیار ایدیلر دی . بالعکس رومالبلرلہ
ایرانلیرک آرسہی آچیلدقجه عربلر اردولرینی نجشید و تجهیزاتی
اکال ایدہ رک بوایکی ملتدن هانکیسنہ منسوب ایسہ کوجلری یتدیکی
قدر اونک معاوندہ شستابان اولیورلردی . کورولیورک بوقسم عربلر
عصیت و حمت جاهلیہ یی صاریللق خصوصندہ حجاز عربلرینہ مخالف
بولوندیلر سده روم و ایران حکمدارلرینسہ سرفرو ایتک و اونلرک
هردرلو اوامرینہ علی العمیا منقاد اوللق ، یعنی اوامرلری انفاذ ایدرکن
مصیب ، یاخود مخطی اولدقلرینی ؛ بوجرکتلریلہ برعدل اجرا ، یاخود
برظلم ارتکاب ایتدکلرینی اصلا دوشونمز لردی . بواعبار ایلہ بونلرک
کندیلرینہ طوغرو یولی کوسترہ جک ، آرہ لرندہ لازمه انصاف وعدالتی
تأسیس ، روابط اخوتی تحکیم ایدہ جک اولان برهادی حقیقی یی
احتیاجلری اولکیلردن ، یعنی اهل بادیدہ دن آز ده کادی .

ایشته بوسیدن علیہ الصلاة والسلام افندیمری کوریورزک اطرا-
فندہ کی عربلرک دینسہ دعوت ایتدکدن صکرہ یمن ، یمامة ، تہامہ ،
عراق اہالیسنی توحید و اتفاقہ دعوت و بونلرک آرہ لرندہ اخوت
اسلامیہ یی تأسیس ایتدی . بوضورتلہ عربلرک آرہ سندہ بربرینہ قارشى
محبت ، مرحمت ، شفقت حسلری اجرای حکم ایتمه یی ، قان و انتقام
دعوالرینی اونوندیرمه یی باشلادی .

کورولیورک مسلمانلق قومیتی بیقمق ایچون آچیقندن آچیقہ هجوم
ایتدی . لکن بودین مبینک اسرارینی تأمل وقوانین اجتماعیہ وسیا-
سیہ سنی تفکر ایدن برنظر حکیم کال وضوحلہ کورورک قرآن کریم
قومیتہ آچیقندن آچیقہ هجوم ایتہ مش سده بومسئلہ یی قارشى تمامیلہ
متجاهل داورانمشدر ، حتی قرآن بوضورتلہ قومیتی تا اساسندن سوکوب
آتمشدر ، دیرسہک اصلا خطا ایتمش اولمایز .

علیه الصلاة والسلام افندیمر کرک بادیدہ نشین اولان ، کرک شہرلردہ
باشایان عربلری حقہ دعوت ایتدکدن صکرہ همان دیگر ملوک وامرایہ
مکتوبلر یازہ رق ، هیئتلر کوندردکلرک غسانیلری ، منذرلری ، بنی طئی
وامناتانی توحیدہ و بوتون عالم اسلام آرہ سندہ رابطہ یکانہ اولمسنی
ایستدیکی اخوت اسلامیہ یی ناصیل دعوت ایتمش ایسہ ، کسرائی ، روم
ایمپراطورینی ، نجاشینی ، موقوفی ده اولیلہ جه دعوت ایتدی . بوندہ کی
سرو حکمت ایسہ شودر :

فاطر ذوالجلاله معلومدرکہ دنیوی رابطہلرہ صاریلانلر کوزہ تدکلری
اغراض دنیویہ دن طولانی نادراً خصوصت وجداللردن فارغ اولہ
بیلیرلر . لکن حتی دریش ایدہ رک خلقہ نظر ایدنلر بتون انسانلرک
دست مشیتده مسخر اولدقلرینی کورورلر . بونک ایچون البتہ کیمسہ یی
قارشى خصوصت بسلاہ یی مزلر . بناء علیہ دیندہ و طلب یقیندہ کندیلرینہ
یولداش کوردکلری عباداللہ قارشى بسلاہ کلری محبت ، پدرک اولادینہ
بسلاہ دیکی محبتدن دها قوتلی اولور . بوضورتلہ آرہ لرندہ قرابت ، حتی
اخوت تأسیس ایدر ، دها طوغروسى بر روح ، بر جسدکی اولورلر .

عبدالعزیز چاویش

مابعدی وار